

משלחן שלמה

עיונים ושו"ת בפדשה מבית מדרשו של
הגאון הניקא הרב שלמה יהודה שליט"א

פרשת וישלח

אליעזר עבד אברהם עזר ליעקב נגד עשיו

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לִפְנֵי אֵל עֶשָׂו אָחִיו (לג, ד)

איתא בספר הישר, ששלח לדבר אליו תחנונים, אל יחשוב אדוני כי עמדה לי ברכת אבי, כי עם לבן גרתי זה עשרים שנה וירמני ויחליף משכורתי עשרת מונים וכו', ואעבוד אותו עבודה קשה, וירא ה' את עניי ועמלי וכו'. וילכו ויגידו לעשיו כו', ויען עשיו בגאווה וכוז. הלא שמעתי אשר עשה יעקב אל לבן וכו', וגם לי עשה כזאת ויעקבני פעמים, ואדום. ועתה אעשה לו כאשר עם לבבי. וישובו ויגידו ליעקב את דברי עשיו וכו', ויתפלל יעקב אל ה', ויחץ העם הצאן והמקנה לשתי מחנות, ויתן החצי ביד דמשק בן אליעזר עבד אברהם למחנה עם בניו, ואת החצי נתן ביד אליעזר בן אליעזר אחיו, למחנה עם בניו וכו'.

איך ידע עשיו שיעקב יצא ולבוא לקראתו למלחמה

וְגַם הִלְךָ לִקְרֹאתָהּ וְאָרַפְעַ מְאוֹת אִישׁ עִמּוֹ (לג, ז)

הנה יש להבין, וכי רוח הקודש פיעמה בעשיו להודיעו שיצא יעקב מבית לבן, בכדי שיצא לקראתו, וכיצד ידע. ועוד, מנין ידע באיזה דרך הלך יעקב. וביאר החיד"א בפני דוד (ויצא את כ), שנתוודע לכך ע"י לבן. דהנה מובא בספר הישר בפרשתו (הובא בסדר הדורות שנת 2207), שלבן הארמי מת בימים ההם, כי נגפו אלהים על אשר עבר הברית אשר היה בינו ליעקב, ולא נתפרש כיצד עבר על כך כל כך מהר. וביאר החיד"א (שם) שלבן טען שלא אמר לו ה' בחלום רק שהוא לא יפגע ביעקב, אבל על ידי שליח מותר, אמנם מכל מקום ודאי הוי סתירה לכריתת הברית, ובזה בטלה הברית עם אותו רשע. וזהו שמובא בספר הישר (פרשת ויצא) עוד, שכאשר שב לבן לארצו, מיהר ושלח את בעור בנו בן שבע עשרה שנה, עם אביחורף בן עוזף בן נחור, ועוד עשרה אנשים עמהם, ומיהרו להר שעיר אל עשיו בדרך אחרת בדרך הילוכו של יעקב, וכך אמרו לו: כה אמר אחיך וקרובך ואחי אמך לבן בן בתואל לאמר, השמעת אשר עשה לי יעקב אחיך וכו', ועתה הנה עזבתהו בהר נחל יבק. אם יש את נפשך ללכת אליו, לך, ושם תמצאהו, ועשית לו כאשר תאווה נפשך, ומחמת כן בערה בעשיו שנאתו ליעקב ומיהר אליו להורגו.

איך קרע את הירדן במטה הלא אליפו נטל הכל מיעקב

פִּי בְמִקְלֵי עֵבְרָתַי (לג, יא)

רש"י הביא ממדרש (תנחומי" ויצא ג) שקרע בו את הירדן. ויש להבין, מדוע לא לקח לו אליפו את המטה. ויש ליישב. א. שהמטה היה מ' סאה והיה כבד מאד, וכמו שכתב בשכל טוב (שמות ד, ט) שמתהו של משה היה חקוק עליו שם המפורש ולקחו משה בידו, דאף על פי שהיה משקלו מ' סאה, מעשה נס היה בו, שהיה המטה נושא את עצמו ונראה כנישא בידו של משה. ע"כ. ומטהו של משה הוא המטה שהיה ביד יעקב (כפי שהארכנו בפרשת ויצא). ב. יש לומר שבעת הצורך היה מתחבר בקרקע ולא היו יכולים להיזז אותו ממקומו, וכדאיתא בפרקי דר"א (פ"ט)

שיתרו נטעו בתוך גן ביתו ולא היה יכול אדם ליקרב אליו עוד. ג. יתכן שמעשה אליפז היה קודם י"ד שנה שהלך יעקב לבית שם ועבר, ואח"כ הלך שוב לביתו להקביל פני אביו ואמו קודם יציאתו, ואז מסר לו אביו את המטה.

הבעלי חיים לא רצו ללכת לעשיו עד שפייסם יעקב

וַיִּשַׁח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֶשָׂו אָחִיו (לג, יד)

כתב האלשיך (על אתר), דכעין שאמרו חז"ל (ילקו"ש מלכים א' רמז ריד) שהפר שנתן אליהו לנביאי הבעל לא היה נמשך אליהם ללכת לע"ז, עד שלקחו אליהו בדברים שגם בו מתקדש ה'. כן יאמר כאן, ו'יקח מן הבא', ובמה לקחו, 'בידו', שילכו לעשיו. וזהו 'מנחה לעשיו'. ושהוצרך לקחתה בידו למה, שהיה מנחה לעשיו אחיו. וכן כתב גם בספר סידורו של שבת (ח"ב דרוש ח, פ"א ו), והוסיף, שהבטיחם יעקב שיקדש ש"ש על ידם בעת שמנחתם ישיבו האומות לימות המלך המשיח, כמ"ש (ב"ר עז, יב) שכל אותן הדורות עתידין לחזור למלך המשיח לעת"ל.

פך השמן של יעקב היה למשה ולאשת עובדיה ונגלה לחשמונאים

וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ (לג, טו)

כתב בשפתי כהן עה"ת (שם): דרשו (מובא ברבינו בחיי ובדעת זקנים על אתר) אל תיקרי לבדו אלא לכדו. ומאין בא לו זה הכד, אלא בעת שנעשו כל האבנים שמראשותיו לאבן אחת, נתבצר לו כד של שמן, ויצק על ראש האבן וחזר הכד ונתמלא, וידע יעקב שהוא מזומן לברכה, ואמר אין זה ראוי להניחו כאן. והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו, והמזבח, ואהרן ובניו, והמלכים. ועדיין כולו קיים, כמו שדרשו רז"ל (הוריות יא:) זה לי לדורותיכם. והוא כד השמן של הצרפית שאמר לה אליהו כד השמן לא תכלה, והוא 'אסוך שמן' של אשת עובדיה (מלכים ב' ד, ב). כשראה יעקב שכל כך ניסים עתיד להיות בו, סיכן עצמו והביאו. כן מצאתי. ע"כ. ויש להתבונן, דהלא להדיא איתא בתורה הקדושה (שמות ל, כב-לג) שנצטוו משה להכין בעצמו בשמים לשמן המשחה. ויש ליישב, שאח"כ עירבו ממנו באותו כד של יעקב.

ויש להוסיף לזה מה שכתב החת"ס (ר"פ תצוה) דכתיב ויקחו אליך שמן זית, ולא שמן זיתים (כמו שאומרים מיץ ענבים, ולא מיץ ענב), שנעשה נס למשה ולקח לשבעת ימי המילואים את כל השמן רק מזית אחד (מטיפה ראשונה שלו). ואם כן יש לבאר שהפך של יעקב השלים את הכל בדרך נס. ועיקר חידוש זה כתב גם בספר ברכת שמואל על התורה (פ' מקץ ד"ה ואנב) בשם הש"כ הנ"ל, והוסיף בזה ל': והנה פשוט הוא בעיני שגם אותו הפך נתגלה גם כן לבני חשמונאי, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול של אהרן הכהן [וכתב במשנה שכיר (מועדים חנוכה, ד"ה בדברי הקב הישר) שזה מקור דברי בנו הגאון בספר קב הישר (פצ"ו) שהחשמונאים מצאו פך שמן של שמן המשחה שבו נמשחו מלכים וכהנים גדולים. ע"כ. ובזה נחא גם כיצד סמכו על הנס והדליקו ממנו כל השיעור בכל יום, כיון ששמן המשחה לא נחסר לעולם, וכמ"ש (כריתות ה:) יהיה ז"ה לי לדורותיכם, גימטריא י"ב, שלא נחסר מ"ב לוג לדורות]. וכתב בדברי יציב (א"ח סי' רפד), שכיון שפך שמן שמצאו החשמונאים היה מהפכין

קטנים שחזר עליהם יעקב, נמצא שעיקר הנס של השמן, הוא במציאת הפך שנשאר מיעקב, ולא הלהב שהאיר אחר כך. [אמנם יש לפלפל בכל זה].

איך יעקב אבינו יצא יחידי בלילה לעבור הנחל

בגמ' (חולין צא) אמרו, מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה, והקשה הגרי"ח זיע"א בס' בן יהודע (שם), איך נעלם דבר זה מיעקב אבינו ע"ה. ותיירץ ע"פ דברי הגמ' (ברכות מג): ירח כשנים, ועם האדם ההולך נעשו שלשה, דאין נראין ואין מזיקין. וידוע שאותו הלילה היה ליל ט"ו בניסן, וכן אמר הפייטן בהגדה של פסח, וא"כ הלבנה זורחת כל הלילה, לכן יצא יחידי ולא חש.

איך נתהפך עשיו ברגע מחימה לנשיקה

וַיִּרְץ עֲשׂוֹ לְקָרְאֹתוֹ וַיִּחַבְקֵהוּ וַיַּפֵּל עַל צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּכְפְּוּ (לג,ד)
כתב בתפארת יהונתן (לג,ה) שהקב"ה הקדים רפואה למכה, בכך שלילה לפני כן נעשה יעקב צולע על ירכו, והלא כל שנאת עשיו היתה על לקיחת הבכורה, שהיא בעבור עבודת הקרבנות, וכשראה עשיו את יעקב שהוא חיגר ובעל מום ופסול לעבודה, ממילא בטלה הבכורה ממנו, ושככה חמתו, ויחבקהו וינשקהו. והיינו דאיתא במדרש (אבכיר, הובא בגז"ק ב"ר עז א, ועי' ילקוט"ש בשלח קלב), אמר הקב"ה למיכאל, אתה עשית כהן שלי בעל מום. אמר, לטובתו עשיתי. דהיינו שבזה שככה חמת עשיו. ולכך בסוכות עדין חשש, שאם יתרפא ויהיה מום עובר וראוי לעבודה, ישוב עשיו לחמתו, ועל כן הוצרך לשלוח לו דורונות, אבל בבואו לשכם שככה חמתו ממש, ולא הקפיד עשיו תו על הבכורה, אז נתרפא, הלכך הציב אז מצבה ולא קודם, כי היה בעל מום ולא היה אפשר לו לעבוד לפני ה'. ע"כ. ויש לבאר, שגם חמת המלאך של עשיו למעלה שככה בזה. ובזה יתכן לרמז לדאיתא בגמ' (ע"ז יא), שברומי עושים יום איד בכל ע' שנה, ומרכיבים אדם שלם [לבוש בבגדי אדם הראשון] על אדם חיגר. היינו שכל זה בכדי לרמז שעשיו רוכב על יעקב שהיה חיגר, ושעשיו ניצח. ואפשר שזה גופא גאוותם, שיעקב נפסל במומו לבכורה.

עשיו בא שוב להילחם עם יעקב באבלות לאה

וַיָּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֲשׂוֹ לְדַרְכּוֹ שֶׁעִירָה (לג,טז)

איתא בבראשית רבתי (על אתר): אמרו רבותינו, אע"פ שהלך עשיו באותו זמן, אח"כ בא עליו למלחמה, היא השנה שמתה לאה, והיו יעקב ובניו יושבים באבילות וקצות בניו היו מנחמין, ובא עליהם עשיו בחיל גדול ערוכי מלחמה, לבושי שרייני ברזל ונחושת במגנים וקשתות, ד' אלף גבורים, והקיפו בירה אחת שהיו חונים שם יעקב ובניו, הם ובניהם ועבדיהם, והיו יושבים בשלוח, ולא עלתה על לבם שיבא עליהם אדם להלחם, ולא ידעו, עד שדבקו כל החיל. ולא היה שם באותה הבירה כי אם יעקב ובניו ומאתים עבדים שלהם. כיון שראה יעקב לעשיו שהחציף פניו ובא עליהם והיה מורה בחצים להרגם, אותה שעה עמד יעקב על חומת הבירה ודיבר עם עשיו אחיו דברי שלום ואהבה ורעות, ולא קבל ממנו עשיו. ענה יהודה ואמר לאביו, אבי, עד מתי אתה מאריך הדברים, הלא אתה רואה כי להרגנו בא. מה עשה יעקב, מתח בקשתו, והכה לאדונם הארמי והרגו. ועוד משך בקשתו והכה לעשיו בצד ימין, וחלה מן החץ, ונשאוהו בניו והרכיבוהו על עיר לבן, ומת. וי"א שלא מת. ע"כ. ואולי שכמעט מת, ולבסוף החלים כמי שקם לתחיה [וכן הוא בילקוט"ש בפרשתו (רמז קלב) רק שלא מפורש שיעקב הרגו. וראה מה שכתב בזה בספר הישר על אתר]. אמנם בגמרא (סוטה יג.) איתא שחוששים בן דן הרגו לאחר פטירת יעקב, וכן כתב בתרגום

יונתן (ג, ג) עי"ש. ואולי שכמעט מת, ולבסוף החלים כמי שקם לתחיה [על דרך דברי התוס' (גיטין נה: ד"ה ביהודה) שהקשו מירושלמי (כתובות פ"א ה"ה) דאיתא שיהודה הרג את עשיו, וכברכת יעקב אליו "דיך בעורף אויבך", וכן איתא בספרי (וזאת הברכה, פיסקא שמח), ובשוח"ט (מזמור יח), ותירצו, דשמא לא מת באותה הכאה, עד שעמד עליו יהודה והרגו. ובתורה תמימה (מט, ח) כתב שבהכרח מדרשים חלוקים הם, כי בסוטה (שם) מובא שהיו בעת קבורת יעקב, ובשוח"ט (שם) מובא שהיו בעת קבורת יצחק, וכך נראה לומר, מפני שהפסוק "דיך בעורף אויבך" אמרו יעקב, ואם רימזו, בהכרח לקבורת יצחק רימזו. וראה בזה בילקוט"ש (פ' ויחי קטב), שהביא את ב' הדעות. ובנותן טעם לציין בזה עוד לדברי היערות דבש (ח"ב דרוש טו, לו' אדר), בשם רבינו האריז"ל (עי' ע"ח לב, ב) שראשו של עשיו היה עוסק בקדושה, וכמה שכתוב "כי ציד בפיו", ולא בראשו. ובמשנת רבי אהרן (ח"ב, עמוד עא) הביא כעין דברי האר"י מרבינו הגר"א, וכתב שלעשיו היו השגות גדולות והאמין לגמרי בהש"ת, וידע היטב במעלת האבות וקדושתן, אלא שברצונו הפקיר עצמו לתאוותיו. ובשיעור מיום חמישי פרשת וארא תשע"ו ביאר מו"ר, שאף הרשעים הגדולים ביותר במשך הדורות נבוכדנצר, טיטוס וכו', ידעו והכירו בה' ב"ה ושהוא לבדו ברא העולם, ורק בדורות הללו נתמעטה הדעת עד שיכולין לחשוב ולחשב במציאות מבלעדי ה' ב"ה ח"ו. והרחיב בזה מו"ר].

דינה היתה גלגול של אמתלאי אם אברהם

וַתֵּצֵא דִּינָה בַת לָאָה וּגְוִי, וַיִּרְא אֹתָהּ שָׁכֵם בֶּן חַמּוֹר וּגְוִי (לד,א-ב)

כתב החיד"א (ככר לאדן ס"ג א), דהלב מהסס, איך אירע תקלה זו לדינה בת יעקב אבינו ע"ה קדש קדשים. ועוד יש להתבונן בכל עיקר ביאתה לעולם שהיה בדרך נס, כמו שאמרו חז"ל (ברכות ס), שדנה לאה דין בעצמה וכו', לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת, שנאמר (ל, כא) 'ותקרא את שמה דינה' עי"ש, ומה גם לפי מה שמובא בתרגום יונתן (ל, כא) 'ואתחלפו עובריא' וכו'. והביא מרבינו האריז"ל (ליקו"ת ושער הפסוקים איוב ס"א), שדינה היתה גלגול אמתלאי בת כרנבו, אמו של אברהם אבינו ע"ה, ובאה לתקן עון נדה ששכב עמה תרח בנדתה, וכן דינה אותיות נדה [והנה נשאה לאיוב, שהיה גלגול תרח בעלה בגלגול הקודם]. ושכם שאב את כל זוהמתה, בסוד 'ותהי נדתה עליו', ונשארה נקיה. ע"כ תוכן דברי האריז"ל. וסיים החידא, דבהכי ניחא, כי יעקב אבינו ע"ה ידע שזה לטובתה, וזהו תיקונה, ולכן לא נתפעל מזה ולא עשה פרסום. והחריש יעקב שלא לגלות הסוד עד בא בניו.

מפני מה הרגו שמעון ולוי את כל אנשי שכם

וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֶחָיו דִּינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיִּכְאוּ עַל הָעִיר קַטָּח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר (לד, טז)

יש לומר בדרך פלפול, על פי מה שכתב הרמב"ם (מלכים פ"ה ה"ג): בן נח שנתגייר ומל וטבל, ואחר כך רצה לחזור מאחרי ה' ולהיות גר תושב בלבד כשהיה מקודם, אין שומעין לו, אלא יהיה כישראל לכל דבר, או יהרג. ע"כ. ובסוף חידושי הגרי"ז על הרמב"ם תמה מאד מה המקור לזה, ומה טעם שיהרג על הכרזה בעלמא בלי שום חטא, רק שרוצה לחזור בו. ואפשר לבאר על פי שכתב שם עוד הגרי"ז, על מ"ש הרמב"ם (מלכים פ"ה ה"ג): צווה משה רבינו מפי הגבורה, לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח, וכל מי שלא יקבל, יהרג. וגם גר שנתגייר, נשאר עליו אותו דין שהיה עליו מקודם, רק שגוי חייב בז' מצות, וגר קודש להתחייב בתרי"ג מצות. והרי צריכים לכוף אותו על עצם הקבלה, ואם לאו יהרג. ע"כ. אם כן ניתן לבאר, דהלא אנשי שכם חזרו בהם מגירותם, כדאיתא בספר

מאביה לבן, שלא זכה בזה, ולא העבירם, רק השליכם תוך הנחל, וכדקיימא לן (משנה ע"ז ג, ג) יוליתם לים המלח (ע"ב ב"ר פא, ג). ויש לציין בזה עוד, לדאיתא במדרש בפרשתן (ב"ר עד, ט) שנעשה נס ונהפכו לקיתונות.

י"א שדבורה מינקת רבקה היתה סבתא של יעקב אע"ה

דְּבָרָה מִיִּנְקַת רַבְקָה (לה, ח)

במדרש אגדה (כובר, על אתר) איתא, מינקת רבקה. אמה של רבקה. וראה בפסיקתא זוטרא (על אתר, ולעיל כד, נט) שביאר על הפסוק (כד, נט) 'וישלחו את רבקה אחותם ואת מינקתה', שזוהי דבורה. ובבראשית רבתי (כט, כד) איתא, אית דאמר, אבי בלהה וזלפה, אחיה של דבורה מינקת רבקה היה, ו'אחותי' היה שמו, וטרם שנשא אשה נשבה, ושלח לבן ופדאו, ונתן לו שפחתו לאשה, וילדה לו בת, וקרא שמה זלפה על שם העיר שנשבה לשם. ילדה עוד בת וקרא שמה בלהה, שכשנולדה היתה מתבהלת לינק, אמר מה בהולה בתי. וכאשר הלך יעקב אצל לבן, מת 'אחותי' אביהן, ולקח לבן לחוה שפחתו ולשתי בנותיה, ונתן זלפה הגדולה ללאה בתו הגדולה לה לשפחה, ובלהה הקטנה לרחל בתו הקטנה.

בלהה היתה ראויה אז להוליד ליעקב שני בנים תאומים

ומענין לענין, מובא בס' יונת אלם (מהדו"ב מכת"י ח"ד, כט) לרמ"ע מפאנו: אתמר באגדה, שלולי בלבול יצועיה של בלהה, היה לה שתלד תאומים ליעקב. לפיכך אמר לו ראובן את שתי בני תמית, הואיל ועל ידי מעשה זה ניטלו ממנו. ויעקב מחל על כבודו ונתפייס, כיון שניתנו ליוסף. והן הן מנשה ואפרים.

י"א שיעקב שינה שמו של בנימין רק לעת זקנותו

וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְנִימִין. וַתָּמָת רַחֵל וְגו' (לה, יח-ט)

כתב בפענח רזא (סו): שתי מיתות הללו למה, מפני שבצאת נפשה, החזירו את נפשה בצעקת וגעיית קול בכיה כנהוג לפעמים, ואחר כך חזרה ומתה ממש, וזה שקראתו בן 'אוני', מלשון אנינות, כי זה היה בינתים. וקשה, שמצוה לקיים דברי המת, ולמה שינה יעקב את שמו לקרותו 'בנימין'. ויש לומר, שלא קרא לו כן מתחילה, רק לעת זקנותו כאשר הושיעה לו ימינו וזרועו, שנשען עליו כעל מקלו, אז קרא לו ב"ן ימי'ן.

צמיחת הישועה מתוך החשיכה

ערוך על פי שיחה שנמסרה ביום חמישי פרשת וישלח התש"ע

בכל פעם מתחדש נסיון והסתר פנים, והגאולה השלימה מתעכבת.

וה' יתברך מלמד את יעקב אבינו, שאכן הוא נמצא איתו ועם בניו תמיד, ובודאי יהיה תיקון לכל הבריאה ולכל העולמות, אך עיקר התיקון יהיה דוקא היפך מחשבות בני האדם ודרכי השכל שלהם, שחושבים דוקא בדברים העליונים והנישאים, כי האמת שהדברים הכי גבוהים הם דוקא הדברים הפשוטים ביותר, ומהם יבא כל התיקון.

כדי לזכות לגילוי אלקות צריך להיות יותר ויותר בפשטות

וכמו שכשירורים חץ בקשת, ככל שרוצים שגיע רחוק יותר צריך למתוח הקשת אחורה יותר, כך כדי שיתגלה ה' יתברך

הישר בפרשתו, שאמרו אנשי שכם שרק בכדי להשיג את מבוקשם הסכימו למול עצמם, אבל כעת ניחמו מכך, ואמרו שכאשר יתרפאו יעשו לבני יעקב כלבבם, אם כן דינם ליהרג. ובמשיבת נפש (על אתר) כתב: רבים מתמיהים, איך הרגו אנשי שכם אחר שנתגיירו, ושמעתי שהתנו עמהם ב' תנאים, להיות נימולים ושלא יעבדו עוד ע"ז, וזה שאמרו 'אם תהיו כמונו', פי' שלא לעבד ע"ז, ועברו על תנאי זה. ואני תמה על המקשים, שהרי פירש"י עה"פ (לה, יג) 'ויענו בני יעקב במרמה' - 'בחכמה', וכתב עוד עה"פ 'אשר טמא את דינה אחותם' - הכתוב אומר שלא היתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם, ע"כ. וא"כ מן הדין עשיו, שאף שלא מצינו שבן נח חייב מיתה על עינוי בתולה, מ"מ קנאין פוגעין בו מגואליהם, כמו רוצח בשגגה שגואל אדם פודע בו בלא ב"ד, וכבועל ארמית שקנאין פוגעין בו בלא ב"ד וכו'. אכן שכם בן חמור לא נתן להם נ' שקלים של מאנס, וחשיב גזלן, ובן נח נהרג על הגזל. ואנשי העיר נהרגין על הדינים, שהיה להם להושיב בית דין ולדון על שכם, וכן מצאתי ברמב"ם (מלכים פ"ט). עכ"ל.

למי כח גדול יותר ל"ב שבטים או ליעקב

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל שְׁמֵעוֹן וְאֶל לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי (לה, ט)

כתב בהדר זקנים (מח, כב): לאחר שהרגו שמעון ולוי אנשי שכם נתקבצו כל סביבותיו להרגם, בא יעקב וחגר חרבו וקשתו, ועמו כל השבטים, ונפתלי נשא את יהודה על כתפיו, והרגו כל אויביהם. שאל יעקב לבניו לאחר מלחמתם, מי עשה יותר במלחמה, אני או אתם. אמרו לו, אבינו, אתה זקן, ומה יכולת לעשות. אמר להם, עתה תראו למי הכח, הוליתם יעקב אצל שער אחד ונעל אותה, דחפו כולם לנגדו ולא יכלו לפותחה, מיד הודו לו שעל ידו נעשתה המלחמה, והיינו הא דכתיב 'בחרבי ובקשתי'.

מה עשה יעקב עם התרפים אחר פטירת רחל

וַיִּטְמֹן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֲלֵה אֲשֶׁר עִם שְׁכָם (לה, ט)

כתב בשכל טוב (סו) שתרפים אלו הם עבודה זרה של העבדים שהחביאו מבית שכם, וגם התרפים שביד רחל. אמנם במשך חכמה (לב, כד) כתב עה"פ 'וַיִּקְחֶם וַיַּעֲבְרֶם אֶת הַחֵצֶל וַיַּעֲבֹר אֶת אֲשֶׁר לוֹ' (שהוא כפילות), שבא למעט התרפים אשר גנבה רחל

ה' יתברך איתנו תמיד הגם שמתחדשים תמיד נסיונות וחשיכות

'וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ' (בראשית לב, ח). יעקב זה רמז לכל בר ישראל, ולכל היהודים הפחותים והנמוכים, שעל יעקב אבינו נאמר (איוב ג, כו) 'לֹא שָׁלַחְתִּי וְלֹא שָׁקַטְתִּי וְלֹא נָחַתִּי וַיָּבֵא רִגְזוֹ' (ב"ר פד, ג), ואחרי שניצל מידי לבן, ופניו מועדות לבית אל, ששם ייסד את אבן הפינה של בית המקדש, הוא ונמצא בסכנה מעשיו וחיילותיו, ומשרו של עשיו בשמים. ויעקב אבינו ע"ה רואה את כל הנסיונות המתחדשים עליו ועל זרעו, וה' יתברך עימו ומציל אותו מכל צרה, ולוחם מלחמותיו, גם כאשר באו אומות רבים להלחם עמהם אחרי שהרגו את אנשי שכם, אמנם

כל מי ששבור מאיזו סיבה הוא בגדר 'יעקב'

ה' יתברך אוהב שבורי לב ונמצא קרוב אליהם, כמו שכתוב (תהלים לד, יט): "קרוב ה' לְנֶשְׁפָּרֵי לֵב", וכל מי ששבור מאיזו סיבה שתהיה, הוא בגדר 'יעקב'. ואפילו רשע שהוא נרדף, ה' יתברך חומל עליו ומקרב אותו, וזה שייך גם במי שנרדף מיצר הרע ותאוות, שמידת הדין נהפכת עליו לרחמים כמו שנאמר (קהלת ג, טו) "הַקָּאֲלֵהִים יִבְקֹשׁ אֶת נִרְדָּף". וזוהי נקודת זכות לכל יהודי בכל מצב, שהנכשל רדוף מיצרו, ולכן הוא חביב בעיני ה'.

בכל רגע שיש לו לב נשבר לפני ה' כאילו הקריב כל הקרבנות

כל אלו שנמצאים עמוק למטה בדיוטא תחתונה, הם בחינת יעקב, שהיה מונח בעולם הזה למטה, בצער ושפל, אבל ראשו היה בשמים שדמותו חקוקה בכסא הכבוד, ולכן בחר ה' ביעקב, מכח שפלות הלב שלו לפני ה', וכך היה אצל משה רבינו, וכן אצל דוד המלך שהיה לו את הלב השבור ביותר בבריאה. כי הפחותים והנמוכים, למעלה הם ביוקר גדול, וזוכים להיות לפני השכינה, ובכל רגע שיש לאדם לב נשבר הוא מקריב כל הקרבנות כולם לפני ה' (סוטה ה:), ומבטל את העבודה זרה מהעולם.

וזהו הכח המיוחד שיש לכל היהודים שבורי הלב, שבזכותם יעלו כל הניצוצות ויתבטלו הקליפות.

על ידי מסירות נפש בדבר הכי קל נחשב לו כקיום כל התורה כולה

יעקב אבינו שמר תר"ג מצוות, וה' יתברך מלמד אותו שהדברים הקטנים שנעשים מתוך מסירות נפש נחשבים כמו כל התורה כולה, כי משכן הנשמה הוא במח, וזה גבוה יותר, וכל המצוות קשורים בזמן, אבל מכח המסירות נפש עולים למעלה מהזמן, ואפשר לתקן את הקלקולים למפרע, כי מגיעים גבוה מעל גבוה בשורש הדברים.

וזהו אחד מהסודות שיתגלו לעתיד לבא, כיצד דור חלש וחשוך זכה להשיג ולתקן יותר מכל הדורות כולם. האנשים שבו יקבלו שכל ומח חדש, וכמו גוף חדש. כי היו כל כך נמוכים ושפלים, שבכל מה שעשו הרגישו אֵין ואפס לפני ה', ובאמצעות הלב השבור שלהם עשו מעשים במסירות נפש, שעלו ונתעלו מכל הכל. ושם יראה לעיני כל, שהישועה של כלל ישראל הגיעה בזכות כל אלו שעברו עליהם צרות וייסורים.

לראות כל בר ישראל ביוקר וחשיבות גדול מאד

וזהו לימוד לנו כיצד לראות כל בר ישראל, ביוקר וחשיבות גדול מאד, וה' יתברך הקפיד על אליהו זכור לטוב שאמר שכולם עבדו עבודה זרה וכו', הגם שהכל היה אמת, וכיון שלא מצא משהו טוב ברשעים [א.ה. פירוש, שאינם שונאי ה' או מסיתים ומדיחים], הוכרח להסתלק מן העולם, אפילו שהובטח לו שיחיה לעולם, ומשח את אלישע תחתיו, ומה שרואים חכמי ישראל שמתנהגים לפעמים בדרך של קפיידא וכדומה, זהו רק כלפי העם, אבל כלפי שמיא יש להם כף זכות לכל ישראל.

בעולמו צריך להיות יותר ויותר בפשטות, כביכול ליסוג אחורנית מהצורה החיצונית של השלימות, היפך השאיפה של כל הברואים להיות יותר ויותר בעליונות. כי ה' יתברך רוצה להראות לכל שהשכל האמיתי שעל פיו צריך להתנהג (שהוא דעת אלהים), הוא היפך מחשבות כולם. ה' יתברך מחפש את ההולכים בתום ופשיטות שדוקא הם יעמדו לפניו, כמו שכתוב (תהלים קא, ו) "הַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ תָּמִים הוּא יִשְׁרָתֵנִי".

ולכן לעתיד לבא יתקע ה' בשופר גדול ולא בכינור וכלי זמר מפוארים, הי"ת ישמיע רק קול פשוט היוצא מתוך הכלי הפשוט ביותר, ובו דווקא תסתיים הגלות, ולא מתוך שיעור תורה גבוה או שיחת מוסר נעלית, כי אז יוכיח ה' יתברך מה הם השכלים הנכונים כפי דעתו יתברך. וכמו כן ישלח עני רוכב על חמור, ולא גיבור ועשיר רוכב על חמור, בהיפך ממחשבת השכל שלנו.

שלימות המלאכה היא רק על ידי כלים שבורים ונפולים

כעת אחרי החטא הראשון, האותיות נפגמו, ואי אפשר להשלים את המלאכה על ידי כלים של העולם הזה, רק על ידי השבורים והנפולים, וכדי לקרב את התיקון של העולם, צריך ענוה ושפלות, באופן שהאדם הולך בעולמו כאשר רואה את עצמו אֵין לפני ה', ועל ידי כך מתבטלת קליפת עשיו ומקרבים את השכינה לשרות בעולם.

אנחנו סבורים שהתיקונים נעשים בדווקא על ידי מעשים גבוהים ונעלים, אך ה' יתברך אומר ליעקב אבינו, תדע, שעליית כל הניצוצות וביטול כל הקליפות, מגיע בעיקר על ידי שבירת הלב, כשהאדם מרגיש אֵין לפני ה', מכל סיבה שתהיה, וזוהי עבודת ה' הנישאה שאי אפשר להשיג אותה בעבודות רוממות בשעה של עליה.

שעת מצוקה וקושי הוא הזמן להגיע לביטול מוחלט לבורא ואז היא עת

העבודה הטהורה והנעלית ביותר

וזה מה שכתוב "והוא עבר לפניו", שהיא השכינה שעברה לפני יעקב, ואליה השתחוה יעקב (וזה"ק ח"א דף קעא:), שבאותה שעה של הסכנה הגדולה שעשיו עם כל הכחות הרוחניים שהיו לו בא להורגו, אז היה גילוי שכינה מופלא, כי יעקב אבינו לא קישר את הצרה לעשיו, אלא השתמש באותה שעת סכנה להגיע לביטול מוחלט לבורא יתברך, לחוש בפועל את האפסיות של האדם כלפי הבורא יתברך.

והרגעים הללו שעוברים עלינו בגלות, שנמצאים באפילות וחשכים, והאדם לא יודע את עצמו, ולא רואה שום תקוה, הם הרגעים של עבודת ה' הנעלית ביותר, שהלב שלו כולו לה', כי לא נותרה שום אנוכיות באדם, אנוכיות שהגיעה מהחטא הראשון, ולכן המעט שעושה הוא טהור בשלימות בלתי לה' לבדו, ודוקא מכך יימשך גילוי השכינה.

העלון יוצא לאור להצלחת

יעקב ישראל בן דבורה ומשפחתו היקרה

העלון יוצא לאור לעילוי נשמת

נחמן בן רחל, דוד בן נינט, נינט מרי בת רינה

© כל הזכויות שמורות למכון ים שלמה לתגובות הערות והקדשות 054-84-34-755

לקבלת הגיליון באימייל יש לשלוח את המילים: 'נא לצרף' לכתובת: m.yam.shlomo@gmail.com